

★
จ่อง: พุทธสถาปัตยกรรม
ของคนไตในเมืองแหง*

สี่บักดี๋ แสนขาเกีชรดิคุณ**

ในช่วงระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา เราคงได้ยินชื่อของ “เมืองแหง” กันอยู่บ่อยครั้งอย่างต่อเนื่อง เพราะพื้นที่ของเมืองแหงมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ในหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวการต่อสู้ของกองกำลังภูษาคีไทใหญ่ กับรัฐบาลทหารพม่า ความต้องการสร้างหม้อถ่านหินของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย หรือแม้แต่เรื่องราวการสืบค้นหาพื้นที่สวรรค์ขององค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช จนเป็นเหตุให้พื้นที่แอ่งเมืองแหงได้รับความสนใจในแง่ของการศึกษาทางวิชาการ เพื่อความเข้าใจถึงพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานมาเป็นลำดับ ซึ่งยังคงเป็นที่น่าสนใจและเกิดคำถามว่า เหตุใดเมืองแห่งนี้จึงได้รับความสนใจและมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ

สภาพพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มน้ำแม่แดง บริเวณเมืองแหง

ภูมิศาสตร์วัฒนธรรมในเมืองแหง

เมืองแหง ตั้งอยู่ในแอ่งที่ราบขนาดเล็กที่อยู่ลึกเข้าไปในกลางเทือกเขาถนนธงชัย มีเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ ลักษณะทั่วไปทางกายภาพของพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ สลับกับที่ราบเชิงเขา มีลำน้ำแม่แดงเป็นแม่น้ำสายหลัก ปัจจุบันยังคงอุดมสมบูรณ์ไปด้วย ทรัพยากรป่าไม้ ดิน สัตว์ป่า พรรณพืช แร่ธาตุ ซึ่งมีความสมบูรณ์และมีปริมาณมากเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของผู้คนที่เข้าไปตั้งบ้านเรือนที่พักอาศัยอยู่ จึงไม่น่าแปลกใจที่ได้มีผู้คนเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างต่อเนื่องมาแต่ครั้งโบราณ สายน้ำก็ไม่เป็นเพียงแค่น้ำ แต่ยังเป็นเส้นทางสำคัญต่อการคมนาคม ติดต่อสัมพันธ์กัน ทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นเมืองคอง เมืองกี้ด เมืองแกน เมืองเชียงใหม่ หรือแม้แต่เมืองไทใหญ่ซึ่งอยู่ฝั่งประเทศตรงข้าม การคมนาคมในปัจจุบันนี้

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “สถาปัตยกรรมใด ในเขตอำเภอเชียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ทนอุทกหนูนการวิจัยและวิจัยสร้างสรรค์ งบประมาณเงินรายได้ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2548

** อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะไทย คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คูน้ำและคันดินเวียงแห่งเก่า

โบราณสถานร้าง วัดคำแพงงาม

สะดวกกว่าครั้งในอดีตมาก หากเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งมีระยะทางประมาณ 158 กิโลเมตร ก็มีถนนที่ดีเชื่อมถึงกัน แม้จะตัดผ่าน หุบเขาและสันเขา โดยตลอด แต่สภาพทิวทัศน์สองข้างทางคูดชันและงดงาม จนทำให้ผู้เดินทางเพลิดเพลินจนลืมความคดเคี้ยวของเส้นทางไปได้โดยไม่รู้ตัว

แม้ว่าเมืองแห่งนี้จะเป็นเมืองขนาดเล็ก แยกตัวโดดเดี่ยว และอยู่ห่างไกลจากเมืองอื่นๆ แต่ก็ปรากฏว่ามีผู้คนเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่จำนวนมาก และหลากหลายชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็นไทยวน ไต ฮ่อ ลีซอ มูเซอ กะเหรี่ยง ลื้อ อาข่า ปะหล่อง และปะโอ มีทั้งการอยู่ร่วมกันในชุมชนเดียวกันหรือแยกอยู่เฉพาะกลุ่มของตนเองอย่างชัดเจน ในกลุ่มคนต่างๆ นี้คนไต หรือคนไทใหญ่ เป็นกลุ่มคนที่มีอยู่เป็นจำนวนมากที่สุด เนื่องจากว่าเป็นคนกลุ่มแรกๆ ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ต่อเนื่องกันมาในช่วงร้อยปีที่ผ่านมา ผนวกกับการอพยพหนีภัยสงครามในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมานี้ โดยคนไตกลุ่มหลังนี้จะเป็นผู้ที่ได้รับการผ่อนผันให้อาศัยอยู่เป็นการชั่วคราวในพื้นที่เท่านั้น ในแง่พื้นที่ราบเมืองแห่งนี้จะพบว่ามีคนไต

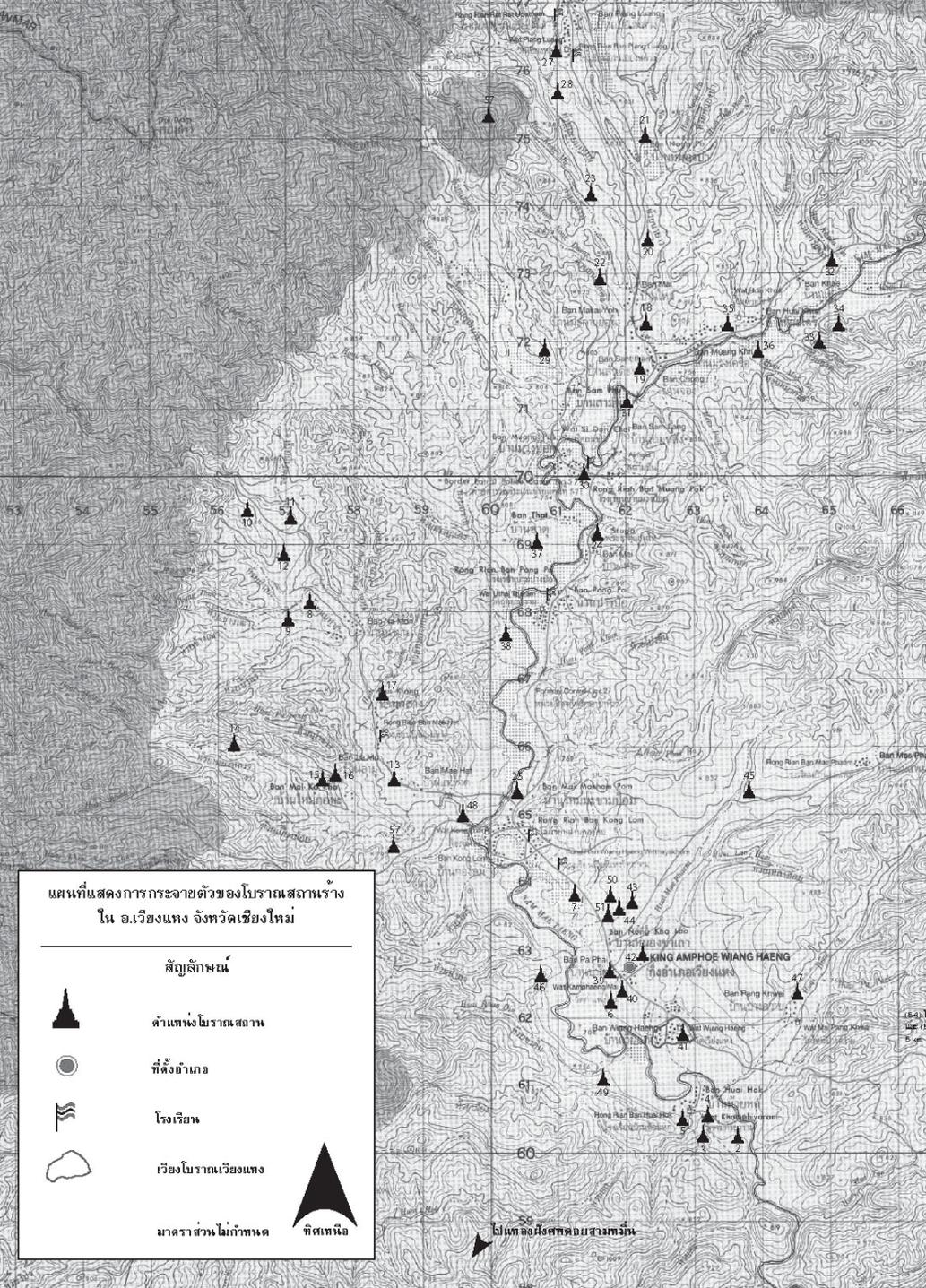

พระพุทธรูปสำริดชาวบานเจอในลำธารปัจจุบันอยู่ที่วัดห้วยหก

เครื่องถ้วยเงินที่ชาวบ้าน
ขุดพบในเวียงแห่ง

แผนที่แสดงการกระจายตัวของแหล่งโบราณสถานในแอ่งที่ราบเมืองแหง

แผนที่แสดงการกระจายตัวของโบราณสถานร้าง
ใน อ.เวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่

สัญลักษณ์

ตำแหน่งโบราณสถาน

ที่ตั้งอำเภอ

โรงเรียน

เวียงโบราณเวียงแหง

มาตราส่วนไม่เท่ากัน

ทิศเหนือ

แหล่งฝังศพยุคขอมทั้งหมด

KING AMPHOE WIANG HAENG
จังหวัดเชียงใหม่

อาศัยกระจายอยู่แทบจะทุกหมู่บ้าน เพราะมีการอาศัยอยู่มานานกว่าใครๆ ซึ่งชุมชนของคนไตเองนั้น จะสังเกตจากวัดศูนย์กลางของชุมชน ที่มีรูปแบบอาคารเป็นแบบศิลปะสถาปัตยกรรมของชาวไตเอง ไตเก๋ บ้านเวียงแหง บ้านจองบ้านใหม่มะกายน บ้านเปียงหลวง บ้านปางควาย และบ้านห้วยไคร้ คนไต มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง ซึ่งนิยมสื่อสารในกลุ่มพวกเดียวกันเอง แต่เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกก็จะใช้ภาษาเมืองหรือภาษาไทยเป็นหลัก การถ่ายทอดเรื่องของการใช้ภาษาให้กับลูกหลานนั้น เห็นได้จากการเปิดสอนการเรียนและเขียนภาษาไต โดยใช้สถานที่ของวัดในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ดังที่วัดเปียงหลวง และวัดหลักแต่ง ส่วนบางวัดจะมีการสอนเกี่ยวกับการเล่นเครื่องดนตรีและการฟ้อนรำ อาทิ ฟ้อนนกกิ่งกะหล่ำ ฟ้อนโต ตีกลองมอชิง ตีฆ้อง เป็นต้น

เมืองแห่งนี้แต่โบราณมาซึ่งพบว่าการตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นบ้านเมืองมาก่อน โดยเฉพาะในสมัยอาณาจักรล้านนารุ่งเรือง ดังจะเห็นว่ายังมีเวียงโบราณรูปสี่เหลี่ยมตั้งอยู่บนที่ดอน ทางด้านล่างของแอ่งทางฝั่งซ้ายของลำน้ำแม่แดง ยังคงเห็นแนวคูน้ำคันดินส่วนหนึ่ง อีกทั้งยังมีซากโบราณสถาน ที่เป็นวัดอาอารามอยู่จำนวนกว่า 60 แห่ง ที่กระจายตัวตลอดสายน้ำ บนแอ่งพื้นที่ราบเมืองแห่งนี้ แบบอย่างของพุทธสถานที่พบนั้นพอจะ สันนิษฐาน ได้ว่าคงสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 21-22 เป็นส่วนใหญ่ อันเป็น แบบแผนที่โดดเด่น และนิยมสร้างกันมากในช่วงเวลาดังกล่าว นอกจากโบราณสถานที่มีอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว ยังมีพระธาตุองค์สำคัญๆ ที่คนไตเคารพนับถือ โดยจะมีประเพณีการขึ้นธาตุ อยู่เป็นประจำทุกๆ ปีอีก 8 แห่ง ได้แก่ พระธาตุแสนไห พระธาตุนายาง พระธาตุเวียงแหง พระธาตุปู่กู่เต่า พระธาตุห้วยหก พระธาตุแสงขาว พระธาตุหนองบัว และพระธาตุห้วยป่าซาง ในเมืองแห่งนี้พบ ว่ามีโบราณวัตถุอยู่จำนวนหนึ่งที่ชาวบ้านไปพบโดยบังเอิญ โดยเฉพาะ พระพุทธรูปสำริดหลายองค์ ซึ่งมีพุทธลักษณะแบบพระสิงห์ ปัจจุบันได้ทำการเก็บไว้ ที่วัดของชุมชน เช่นที่วัดเวียงแหง วัดห้วยหก เป็นต้น นับว่าเป็นหลักฐานที่สนับสนุนการระบุนอายุของการตั้งชุมชนเมืองแห่งนี้ในสมัยของอาณาจักรล้านนารุ่งเรือง ได้อย่างดี

* จอง: อาคารทางพระพุทธศาสนาของคนไต

ในเมืองแห่งนี้มีชุมชนของคนไตหลายแห่ง ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของชุมชน เมื่อจำนวนคนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ โดย

* จอมวัดเวียงแหง

* จอมวัดมะกายอน

มีความเป็นมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ราวปี พ.ศ. 2440 สำหรับในปัจจุบัน ชุมชนคนไต ยังมีลักษณะเด่นชัดของตนเองหลายประการ โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมในวิถีชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นมาร่วมอาศัยอยู่ด้วยบ้าง แต่ก็สามารถประกอบกิจกรรมของชุมชนอย่างพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คอยช่วยเหลือกันตามแบบอย่างของสังคมชนบท ที่ยังเป็นการพึ่งพากันเองภายในพื้นที่ ทั้งนี้เห็นได้ชัดว่าในการดำรงอยู่ทางสังคมของคนไตนั้น ทุกชุมชนล้วนใช้วัดเป็นศูนย์กลางของการทำกิจกรรมต่างๆ เป็นสำคัญ ส่วนบางชุมชนที่ยังไม่มีวัด เพราะเพิ่งตั้งใหม่ภายหลังจากนั้น จะเดินทางไปร่วมกิจกรรมกับชุมชนเดิม หรือชุมชนข้างเคียงแทน โดยถือเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมกันทำนุบำรุงวัดวาอารามแห่งนั้น วัดของคนไตจะสังเกตและเข้าใจถูกต้องได้ง่าย เพราะมีแบบอย่างทางสถาปัตยกรรมที่เป็นแบบของตนเอง

ซึ่งแตกต่างไปจากกลุ่มอื่นๆ อย่างชัดเจนสำหรับในแอ่งเมืองแหง จะพบได้จาก วัดเวียงแหง วัดมะกายอน วัดเปียงหลวง วัดฟ้าเวียงอินทร์ วัดพระธาตุแสนไห วัดหนองกอกคำ วัดปางควาย และวัดห้วยไคร้

เมื่อเราเดินเข้าไปในวัดของคนไตนั้นจะมองเห็นอาคารสำคัญหลังหนึ่ง โดดเด่นเป็นสง่ากว่าหลังใดๆ คนไตในเมืองแหง เรียกว่า “จอง” ซึ่งเปรียบได้กับ วิหารในภาษาไทยนั่นเอง ส่วนอาคารสิ่งปลูกสร้างอื่น มักเรียกด้วยคำนี้ เป็นคำขึ้นต้นด้วย เช่น จองเจ้าบุญ (กุฏิ) จอง (ศาลา) หรือเรียกเป็นคำพื้นถิ่นที่นี้ เช่น จีม (โบสถ์) เห็นได้ว่าวัดของชาวไตนั้นจะปรากฏการสร้างขึ้นใหม่ บูรณะ ต่อเติม หรือซ่อมแซม ของเดิม อยู่เสมอๆ การทำนุบำรุงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ของคนไต ก็เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับการประกอบพิธีกรรม และการอยู่อาศัย ของภิกษุสามเณร ผู้ทำหน้าที่สืบคำสอนและแนวทางปฏิบัติตราบจน กระทั่งถึง 5,000 วัสสา ซึ่งเป็นอุดมการณ์เหมือนกับชาวพุทธกลุ่มอื่นที่ปรากฏอยู่ทั่วไป ในดินแดนล้านนา จึงคงเห็นว่าแม้อกาลเวลาจะผ่านไปอย่างไร คนไตยังคงมีความประพฤติกและปฏิบัติตน ต่อแนวทางคำสั่งสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า อย่างเหนียวแน่น และอุทิศชีวิต กับพระพุทธศาสนาอย่างเป็นธรรมชาติ

จองวัดหนองกอกคำ

จอง เป็นอาคารทางพระพุทธศาสนาของคนไตที่มีรูปแบบและ ลักษณะเฉพาะของงานสถาปัตยกรรมไต ปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 6 หลัง ได้แก่ จองวัดเวียงแหง จองวัดมะกายอน จองวัดเปียงหลวง จองวัดฟ้าเวียงอินทร์(หลักแต่ง) จองวัดหนองกอกคำ และจองวัดปางควาย จองมักสร้างให้มีขนาดใหญ่อยู่

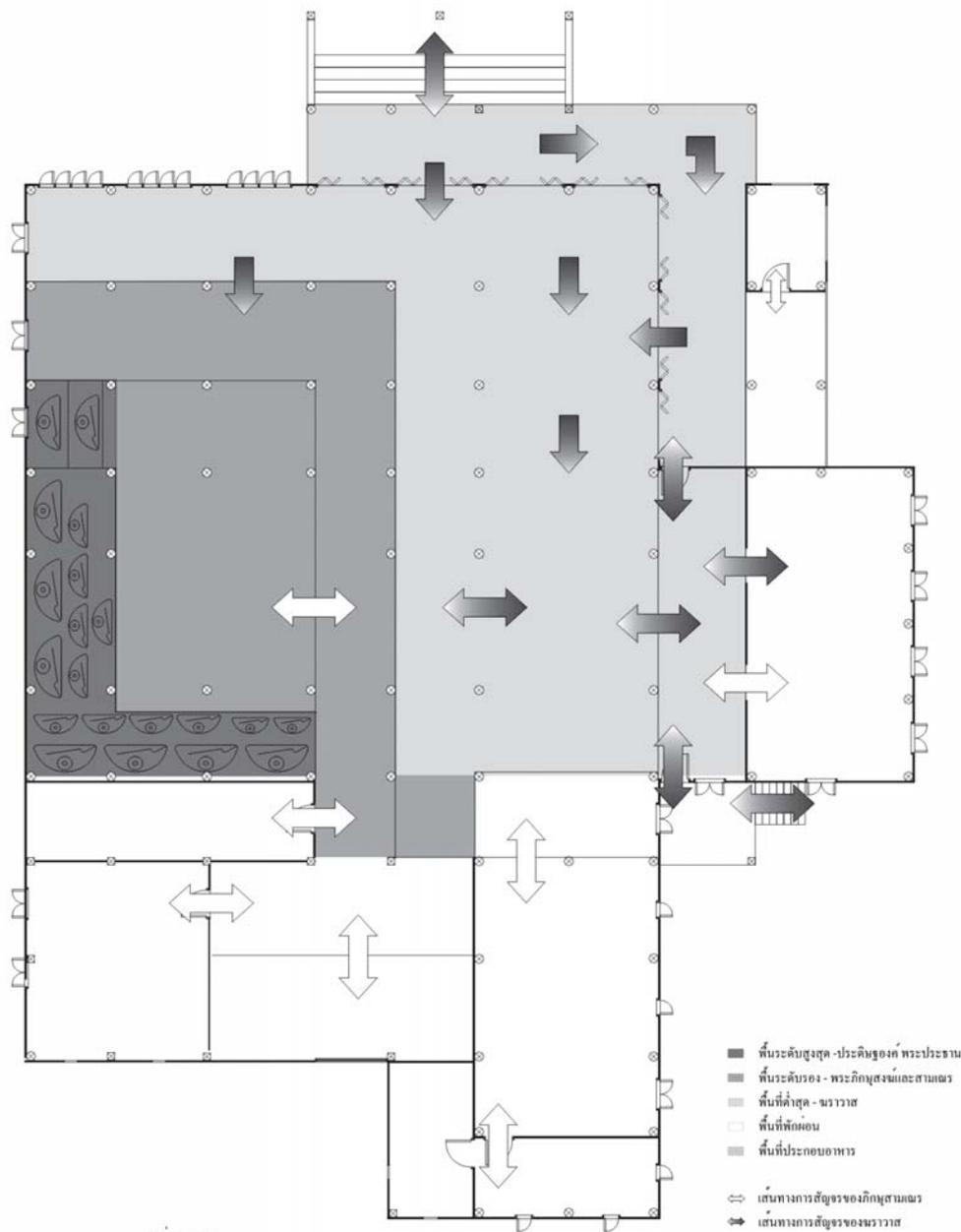
กลางพื้นที่วัด โดยลักษณะดั้งเดิมของอาคารจะเป็นแบบ ยกพื้นใต้ถุนสูง มักสร้างด้วยไม้เป็นวัสดุหลัก และยังสามารถเห็นได้จากจอร์จวัดเวียงแหง จอร์จวัดมะกายอน และจอร์จวัดเปียงหลวง แต่ในปัจจุบัน จะพบว่ามีการปรับเปลี่ยนไป เป็นรูปแบบที่สร้างติดพื้นดิน และใช้วัสดุสมัยใหม่เป็นสำคัญ โดยจะเห็นได้จาก จอร์จวัดฟ้าเวียงอินทร์ จอร์จวัดหนอกกอกคำ และจอร์จวัดปางควาย การสร้างของ ชาวไตนั้น เป็นลักษณะของการสร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อตอบสนองต่อการใช้สอย แบบเอนกประสงค์ ซึ่งถือเป็นแนวคิดการปลูกสร้างพุทธสถานที่พบเฉพาะ ในวัฒนธรรมของชาวไต มีความแตกต่าง ไปจากกลุ่มอื่นที่มักจะแยกอาคาร แต่ละประเภทเอาไว้อย่างชัดเจน จึงมีการจัดการเกี่ยวกับระบบหน้าที่ใช้สอย บนพื้นที่หนึ่งเดียวของอาคารเป็นสำคัญ มีดังนี้

1. พื้นที่ประกอบพิธีกรรม แบ่งออกเป็นสามส่วนย่อย คือ

- พื้นที่สำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปประธาน จะอยู่บริเวณตรงกลางอาคาร เป็นสำคัญ มีการยกระดับของพื้นให้สูงที่สุดภายในวิหาร ในระหว่างสามถึงสี่ช่วงเสา ซึ่งเป็นนัยยะ ของการสื่อความและเปรียบเทียบให้เห็นว่า องค์พระประธานซึ่งหมายถึง พระพุทธเจ้านั้นมีความสูงส่ง จะต้องให้อยู่ในที่ที่สูงกว่า และให้ความเคารพ เป็นประการสำคัญ พื้นที่ส่วนนี้ เมื่อมองในแกนตั้งแล้ว จะพบว่า พื้นใต้ถุนนั้น มีการก่ออิฐเป็นฐานขนาดใหญ่ เพื่อรองรับอยู่เสมอ เพราะ ชาวไตนิยมการสร้าง องค์พระประธานให้มีขนาดใหญ่โต ซึ่งต้องการการรับน้ำหนักนั่นเอง ในส่วน เหนือองค์พระประธานจะสร้างเป็นฝาเพดาน และประดับลวดลาย ดาวเพดาน ให้เกิดความสวยงามเฉพาะ ส่วนนี้เท่านั้น ส่วนอื่นจะเปิดให้เห็น โครงสร้างเครื่องบน ของหลังคา เหนือขึ้นไปในแนวเดียวกันเหนือชั้นหลังคา จะสร้างเป็นช่อปราสาท ที่มีจำนวนหลายชั้นเอาไว้ ให้เปรียบเทียบเสมือนเป็นวิมาน แห่งการดำรงอาศัย ซึ่งต้อง ให้เกิดความแตกต่าง ไปจากพระภิกษุ สามเณร และคนธรรมดา นอกจากนั้น พื้นที่ ดังกล่าวยังเกิดจากแนวคิดในภูมิหลัง ขององค์พระพุทธเจ้าที่มาจากชนชั้นวรรณะกษัตริย์ แห่งศากยวงศ์ซึ่งต้องอาศัยอยู่ในอาคารที่เป็นปราสาทเป็นสำคัญ

- พื้นที่สำหรับพระภิกษุสงฆ์สามเณรนั่ง จะเป็นพื้นที่ที่ลดระดับลงมา จากพื้นที่ ส่วนแรก และอยู่บริเวณด้านหน้าขององค์พระประธานซึ่งไม่ใหญ่มากนัก และจะใช้เป็นครั้งคราว เมื่อประกอบพิธีกรรมในวันศีลหรือวันสำคัญอื่นๆ ที่มีการประกอบพิธีภายในวัด

- พื้นที่สำหรับผู้คนทั่วไปนั่ง เป็นพื้นที่ภายในอาคารที่มีระดับต่ำสุด มีขนาด พื้นที่มากที่สุด ล้อมรอบสามด้าน ของพื้นที่ส่วนที่หนึ่งและสอง เนื่องจากจะต้องรองรับ

หน่วย : เมตร

สถาบันคอมมูนิตีในเขตมหาวิทยาลัยมหิง จังหวัดเชียงใหม่

ศูนย์การวิจัยและวิจัยสงารวรก คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2548

ภาพถ่ายเลข 58 - แสดงระดับของพื้นอาคารและการสัญจรภายในอาคาร

ตัวอย่าง ของ วัดเวียงแหง อ.เวียงแหง อ.เชียงใหม่

บันทึกขอมูลและรังวัด ศึกษาศึกษา แสงอาทิตย์ศึกษา ศิวพรศักดิ์ ศักดิ์สิทธิ์ จุฑารัตน จ่างวิ และกษมากร ไหลสุวรรณ

ผู้วิจัย นายธัมมศักดิ์ แสนยาภิรมย์คุณ ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้คนจำนวนมากที่เข้ามาประกอบพิธีกรรม ฟังเทศน์ฟังธรรม ในวันสี่หรือวันสำคัญอื่นๆ

2. พื้นที่สำหรับการพักผ่อน เป็นพื้นที่สำหรับการจำพรรษาและเก็บข้าวของเครื่องใช้ส่วนตัว ของพระภิกษุและสามเณรของวัด พื้นที่ส่วนนี้มักจะสร้างเอาไว้อย่างห่างไกล และด้านหลังของตัวอาคาร มักกันผนังขึ้นมาอย่างง่ายๆ ต่อเติมเพิ่มเรื่อยๆ ให้เพียงพอต่อการเข้ามาอยู่อาศัยของพระและสามเณรของวัด ซึ่งพบเห็นได้จากห้องแบบดั้งเดิมของวัดเวียงแหง จอมวัดเปียงหลวง และจอมวัดมะกายอน การจัดแบ่งพื้นที่ลักษณะนี้เป็นแบบที่มีความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมไทยและไทกลุ่มอื่นๆ ที่มักสร้างอาคารไว้ต่างหากสำหรับการอยู่อาศัยของภิกษุและสามเณร ลักษณะของการกำหนดพื้นที่ใช้สอยแบบนี้ ยังคงปรากฏในการสร้างของในปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเป็นแบบแผนของการสร้างอาคารที่เป็นลักษณะเฉพาะของชาวไตจริงๆ

3. พื้นที่สำหรับการประกอบอาหาร เป็นส่วนที่มีความสำคัญอีกพื้นที่หนึ่งที่ภิกษุสามเณร จะใช้ในการประกอบอาหารขึ้นเอง เป็นพื้นที่ขนาดเล็กที่มักจะอยู่มุมอาคารทางด้านหลัง จะมีอุปกรณ์เครื่องครัว และตุ๋นต่างๆ ตั้งอยู่ หากว่าพระภิกษุและสามเณร ไม่ประกอบอาหารเองแล้ว จะมีชาวบ้านนำอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้วมาถวาย และต้องใช้พื้นที่ส่วนนี้ในการ เตรียมอาหารเช่นกัน ส่วนการสร้างโรงครัวขึ้นเป็นอาคารต่างหากและอยู่ภายนอกจอนั้นจะเป็นแบบที่สร้างขึ้นมาภายหลังนี้เอง สาเหตุที่พบพาหนะที่ใช้สอยเป็นแนวคิดสำคัญ เนื่องจากว่าสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ สังคมและวัฒนธรรมของคนไตนั้น ชุมชนจะใช้วัดเป็นศูนย์กลางประกอบกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมด กล่าวคือ คนไตซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชนจะมาร่วมใช้พื้นที่เพื่อประกอบพิธีกรรมทั้งที่มีความเกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกันกับพระพุทธศาสนา กิจกรรมต่างๆ จะเกี่ยวข้องกันประเพณี พิธีกรรม วิถีชีวิตซึ่งเกิดขึ้นตลอดทั้งปี มีความถี่อย่างน้อยเดือนละสี่ครั้ง ตรงกับวันพระ วันสี่ ซึ่งมีการใหญ่ๆ ที่ต้องมีการจัดการเป็นพิเศษ ในบางเดือนกิจกรรมพิเศษอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกันกับพระพุทธศาสนา เช่น การประชุม ของผู้ใหญ่บ้าน การฝึกอบรมต่างๆ การเรียนหนังสือของเด็กๆ ในชุมชน เป็นต้น ดังที่ พระญาณ ญาณวโร เจ้าอาวาสวัดปางกาย ไคเลาให้ฟังถึงกิจกรรมในรอบปีที่สำคัญ อาทิ

เดือนสาม มีประเพณีदानข้าวยากู ดานหัวพระเจ้า โดยเฉพาะในวันเพ็ญเดือนสาม (มาฆบูชา)

เดือนสี่ มีประเพณีส่งลงหรือการบวชสามเณรของชาวไต ซึ่งนับเป็นงานที่จะจัดอย่างยิ่งใหญ่ในรอบปีเลยทีเดียว

เดือนห้า มีประเพณีขึ้นปีใหม่เช่นเดียวกับคนเมืองทั่วไป ในช่วง

สงกรานต์ วันสังขารล่อง วันเนา วันพญาวัน และวันปากปี นอกเหนือจากการทำบุญ ฟังเทศน์ในวัดแล้ว ผู้คนยังจะไปขอมาขอพรจากญาติผู้ใหญ่ ในชุมชน เป็นสำคัญอีกด้วย

เดือนหก ประกอบพิธีวันเพ็ญวิสาขะ

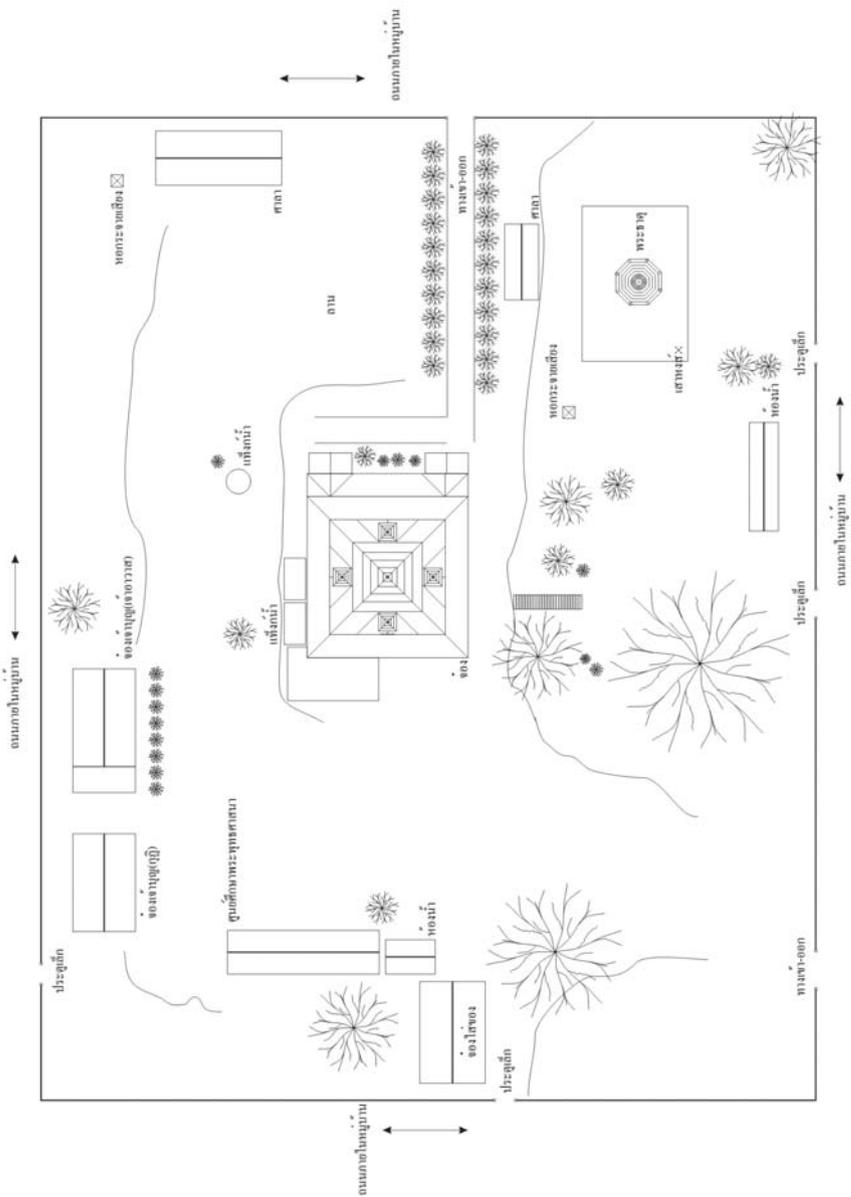
เดือนแปด ประกอบพิธีวันเพ็ญอาสาฬห และเข้าพรรษานานสามเดือน ซึ่งภายในสามเดือนนี้ ผู้คนชาวไตนิยมมาถือศีล ศึกษาธรรมและค้างคืน เป็นช่วงเวลานานๆ โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่แล้ว อาจอยู่นานถึงสามเดือนเลยทีเดียว ส่วนผู้คนภายในชุมชนนั้นๆ จะเขามาทำบุญเลี้ยงพระ และคนที่มาถือศีลอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในวันตรงกับขึ้นออก 8 และ 15 ค่ำ

เดือนสิบ ประกอบพิธีตานข้าวใหม่^๑ที่เพิ่งได้จากการเก็บเกี่ยวถวาย น้ำผึ้งน้ำอ้อย และยังอยู่ในช่วงของการถือศีลในวันเดือนสิบเอ็ด ประกอบพิธีในวันออกหัว (ออกพรรษา) และตักบาตรเทโว ถือเป็นการที่มีความสำคัญมากอีกครั้งหนึ่ง ชาวบ้านจะมารวมกัน สร้างจອງพาราซึ่งเป็นปราสาท สร้างจากไม้ไผ่สาน และปิดกระดาษลลิตสีสันสวยสด จากนั้นต่างคนต่างร่วมกันนำผลไม้ ขนมหวาน อาหารคาวมาแขวนไว้เพื่อถวายแด่พระพุทธเจ้า และทำบุญอุทิศส่วนกุศล (เรียกว่า แข่งต่างปู้ด ในบางพื้นที่) ในวัดจะมีการเทศน์ธรรมหลวง (เทศน์มหาชาติ) ให้กับชาวบ้านที่มีร่วมทำบุญ หนึ่งจะสังเกตเห็นได้ชัดว่า ไตนั้น มีความผูกพันเป็นพิเศษกับชาติกษัตริย์สุดท้ายของพระพุทธเจ้าเป็นสำคัญ เนื้อหาของชาติกษัตริย์สุดท้ายว่าด้วยเรื่องของการให้ทานบารมีนั้นส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของชาวไตเองมาเป็นเวลานาน ด้วยคุณลักษณะนิสัยซึ่งเป็นผู้ให้ทาน ทำบุญอยู่เสมอและมากเป็นพิเศษกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่นับถือพุทธศาสนาด้วยกัน

นอกเหนือจากการประกอบพิธีกรรมภายในวัดแล้ว ภายในชุมชนยังมีการแห่ ขบวนฟ้อนโต และนกกิงกะหล่า (กินรี) ในยามค่ำคืนเพื่อสร้างความสนุกสนาน ความบันเทิง และความสามัคคีภายในชุมชนนั้นๆ การแห่ขบวนดังกล่าวจะดำเนินไปตามเส้นทางเดินภายในชุมชน และแวะตามบ้านเรือนของผู้เฒ่าผู้แก่เพื่อขอพรในการดำเนินชีวิตของผู้ร่วมขบวน นับว่าเป็นวิถีแห่งการปฏิบัติที่วัดด้วยความเคารพต่อผู้หลักผู้ใหญ่ภายในชุมชนของชาวไตที่มีมาช้านานและยังคงดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่องในสังคมปัจจุบัน เป็นต้น

ทำเลที่ตั้ง และลักษณะทางสถาปัตยกรรมของจอง^๒

^๑ จองนั้นจะเลือกให้อยู่บริเวณส่วนหนึ่งส่วนใดของเขตพื้นที่ธรณีสงฆ์

	มณฑลราชบุรี อำเภอเมืองราชบุรี ตำบลบ้านใหม่ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร	 สถาบันกรมศิลปากร กรมศิลปากร สำนักศิลปคดี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
1	1	

ภายในห้องวัดฟ้าเวียงอินทร์ แนวคอสองนุกระจกใสให้แสงสว่างจากภายนอกเข้า

ซึ่งแต่เดิมมานั้น มักเลือกพื้นที่ที่มีความราบเรียบและกว้างขวางรองรับตัวอาคารที่มีขนาดใหญ่โต ทั้งยังไม่กำหนดการวางตัวของอาคารด้วย แต่จะเน้นรูปลักษณะอาคารให้มีความใหญ่โต อลังการ ดูเด่น เป็นประธานภายในวัด มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไต ง่ายต่อการสังเกต จากลักษณะภายนอกที่มียอดปราสาท สูงตั้งอยู่กลางอาคาร ผังพื้นที่เหลี่ยม ยกพื้นใต้ถุนสูง

ภายในปล่อยโล่งให้เห็นโครงสร้าง เครื่องบนของหลังคา บริเวณแนว คอสองของแต่ละชั้นหลังคาจะเป็น ช่องว่าง ทำการตีไม้เว้นช่องให้มีแสงสว่างจากภายนอกสามารถส่องมาภายในอาคารได้ในเวลากลางวัน นับว่าเป็นวิธีคิดเรื่องของการใช้พลังงานแสงสว่าง เขามาใช้ในงานสถาปัตยกรรมแบบไต นอกจากนั้นตามผนังของอาคารมักจะเจาะหน้าต่าง เอาไว้ในแต่ละช่วงเสา แต่ก็เป็นแบบช่องขนาดเล็กที่จะมีไว้สำหรับการใช้ระบายอากาศได้ และปิดไว้เมื่อยามฤดูหนาว เพราะสภาพอากาศในเมืองแห่งนี้หนาวเย็นมาก อาคารจะได้รับการปิดล้อมไว้หมด ป้องกันอากาศเย็น ที่จะเข้ามา จากภายนอก

การวางผังของอาคารนั้นกำหนดทางเข้าออกไว้ทุกด้านของตัวอาคาร โดยมีทางเข้าออกเฉพาะไว้อย่างชัดเจนสำหรับ ภิกษุและสามเณร ทางด้านใดด้านหนึ่งเพื่อสู่พื้นที่ภายในห้องนอนต่างๆ ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับการแบ่งพื้นที่ห้องนอนว่า

อยู่ตรงไหน ฆราวาสจึงไม่สมควรที่จะใช้ทางดังกล่าวในการเข้าออกอาคารได้ ยกเว้นได้รับอนุญาตเสียก่อน รูปแบบการวางแผนผังภายในอาคารเป็นการให้ความสำคัญกับพื้นที่ใช้สอยภายในอาคาร โดยการกำหนดให้พระประธานนั้นหันหน้าออกไปทางด้านทิศตะวันออก แม้ว่าตัวอาคารจะไม่ได้วางแกนตามทิศทางนี้ก็ตาม พื้นที่ส่วนนี้จะมีเพียงไม่กี่ช่วงเสาของตัวอาคารพอไว้สำหรับการประดิษฐานพระพุทธรูปเท่านั้น แต่จะได้รับการยกระดับให้สูงกว่าพื้นที่ระดับอื่นๆ สำหรับพื้นที่ส่วนใหญ่ภายในจะมีไว้ให้ผู้คนในชนชั้น เมื่อมาประกอบพิธี โดยเน้นให้มีความกว้างขวาง โถง และโอโถง ขนาบยังด้านทั้งสามขององค์พระประธาน เพื่อให้สามารถรองรับกับจำนวนผู้คนที่มาร่วม ประกอบพิธีกรรมได้ จึงบางหลังมีการเปิดฝาผนัง(ทำเป็นฝาบานเพ็ญพับได้) ให้ออกไปสู่ชานด้านนอกได้ ดังเช่น จัองวัดเวียงแหง พื้นที่ดังกล่าวนี้ยังให้เป็นพื้นที่ สำหรับการหลับนอนค้างแรม ในช่วงที่ผู้คนจะเขามารักษาศีลในวัดในช่วงเดือนแปดถึงเดือนสิบเอ็ดด้วย ส่วนพื้นที่สำหรับการจำพรรษาของพระภิกษุสามเณร จะกำหนดให้อยู่ทางด้านใต้ และด้านหลังเป็นสำคัญ มีการกั้นให้เพียงพอต่อจำนวนพระภิกษุและสามเณรที่จำวัดของวัดนั้นๆ และถือว่าเป็นพื้นที่ ส่วนบุคคล ที่ฆราวาสไม่สามารถเข้าไปใช้สอยได้

* **จ้อง: แบบอย่างของคูณค่างานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น**

ลักษณะของความเป็นงานสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกันไปแทบจะทุกๆ พื้นที่ สำหรับในเมืองแห่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิดของการสร้างจ้องขึ้นมาสนองตอบ ต่อประโยชน์ใช้สอยในงานพุทธสถาปัตยกรรม เป็นสำคัญให้เหมาะสม ต่อการจำพรรษาของภิกษุสงฆ์ได้อย่างครบถ้วนเสมือนหนึ่งเรือนพักอาศัย ของคนทั่วไปไปปราศจากแนวคิด ที่จะทำการสร้างอาคารต่างๆ ให้ทำหน้าที่เฉพาะด้านไป ดังเช่น วิหาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิ ฯ อันเป็นแบบของวัฒนธรรมคนกลุ่มอื่นๆ แม้ว่าการสร้างจ้องจะมีความใหญ่โต แต่ก็เป็นที่ไปตามเงื่อนไขทางด้าน เศรษฐกิจชุมชนในแบบของสังคมชนบท โดยการเลือกใช้วัสดุที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น ไม่ประดับตกแต่งให้มาก ไม่เน้นความหรูหรา สวยงาม ด้วยวัสดุที่มีราคาแพง แตกต่างอย่างชัดเจนกับวัดในสังคมเมือง สภาพของจ้องที่พบเห็นในวัดของคนไต่เมืองแห่งนี้ไม่ปรากฏการตกแต่งองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เป็นงานสลักไม้ งานปูนปั้น งานปั้นรัก เหมือนดังวัดใดอื่นๆ อาจเป็นเนื้อค้วยแต่โบราณมา วัสดุประดับตกแต่งเหล่านั้นมีค่าและหายากสำหรับชุมชนเมืองแห่งนี้ จ้องของวัดของคนไต่ในเมืองแห่งนี้ หากพิจารณา

ในแง่ของคุณค่าแล้วจะพบว่ามันดังนี้

คุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย ถือเป็นคุณลักษณะเด่นของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ที่สร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในหลายๆ ประการ ได้แก่ การประดิษฐานพระพุทธรูป การประกอบพิธีกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา การอยู่อาศัย การประกอบอาหาร การจับจ่าย การพักผ่อนรวมทั้งระยะยาวและระยะสั้นของนักเดินทาง ความจำเป็นในเรื่องการใช้สอยจึงส่งผลต่อการจัดแบ่งพื้นที่ภายในอย่างชัดเจนให้เป็นสัดส่วน และเชื่อมต่อกันในพื้นที่ขนาดใหญ่ สามารถสัญจรไปมาโดยสะดวก การจัดระดับของพื้นที่อาคารนั้นมีการจัดให้มีหลายระดับ ซึ่งเกี่ยวข้องกับโครงสร้างของอาคาร และแฝงไปด้วยสถานะทางสังคมและวัฒนธรรมของพระพุทธศาสนา มีสามระดับ ได้แก่ พื้นระดับสูงสุดสำหรับองค์ประธาน(พระสัมมาสัมพุทธเจ้า) พื้นระดับรองลงไป สำหรับพระภิกษุสามเณร (พระสงฆ์) และพื้นห้องระดับต่ำสุด สำหรับคนธรรมดาทั่วไป การสร้างอาคารหนึ่งขึ้นมาและสามารถตอบสนองต่อการใช้สอย หลายๆ ประการข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงวิธีการคิดในการแก้ปัญหาของการที่ไม่ต้องสร้างอาคารขึ้นมาหลายหลัง ให้แยกออกจากกันที่ทำหน้าที่ของตนเองอย่างเฉพาะเจาะจงไป

คุณค่าด้านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม จังหวะที่อยู่ในเมืองแห่งนี้ เป็นอาคารที่มีการสร้างมาเมื่อราวปี พ.ศ. 2471 ไคเก้ จังหวัดเวียงแหง เป็นอาคารหลังที่มีอายุเก่าแก่ที่สุด ส่วนที่เหลือก็ล้วนแต่สร้างขึ้นแทนหลังเดิมที่ไค้รื้อไป ภายหลัง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จึงมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับตัวบุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ไม่ว่าวีรบุรุษท้องถิ่นของชาวเมืองแหง (พ่อเหง ชาวาว) หรือผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าอาวาส เป็นต้น บุคคลดังกล่าวมีความหมายและความสำคัญต่อการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ ของชุมชนและผู้คนในเมืองแห่งนี้ นับเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และผู้คน การประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดอยู่สม่ำเสมอ ก่อให้เกิด การบอกเล่าให้ทราบถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่แห่งนี้ ได้อย่างแม่นยำ และต่อเนื่องกันมาตลอด เป็นความทรงจำของคนรุ่นต่อรุ่น แม้ว่าจะไม่ได้มีการบันทึกเอาไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรเลยก็ตาม ทำให้เห็นได้ว่าผู้คนในแต่ละชุมชนจะมีความเกี่ยวข้องผูกพันต่อคิดของตนเอง และตัวอาคารที่ชุมชนได้ใช้สอยอันเป็นประสบการณ์ และการพบเห็น ในช่วงระยะเวลาต่างๆ ที่ผ่านมาอย่างน้อยราว 80 ปี ซึ่งมีความหมายในสถานการณ์ปัจจุบัน ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สามารถบอกเล่าและบันทึกถึงรากเหง้าความเป็นมา ของตัวตน ซึ่งมาจากมนโต้นึก

ของผู้คน อันจะไปสู่การเชื่อมสัมพันธ์ผู้คนให้รวมเป็น น้ำหนึ่งใจเดียวกันได้ ดังนั้น คุณภาพทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมจึงสะท้อนให้เห็นรากเหง้าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนไต้หวันแห่งนี้ ได้เป็นอย่างดี

● คุณค่าด้านความงาม อาคารที่ได้ทำการศึกษาเป็นแบบอย่างของงานสถาปัตยกรรมไต้หวัน แบบพื้นถิ่น จ้อง ซึ่งตั้งเด่นสง่างามอยู่กลางบริเวณพื้นที่ของวัด หากเมื่อมองก้าวเข้าไป ในพื้นที่วัดของชาวไต้หวันแล้วคงเป็นที่น่าสังเกตได้อย่างไม่ยากนัก เพราะอาคารดังกล่าว มีขนาดที่ใหญ่โต ลักษณะของรูปทรงแตกต่างไปจากกลุ่มอาคารสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในอาณาบริเวณอย่างเห็นได้ชัดทั้งภายในวัดเองและชุมชนรอบๆ จ้อง ในเมืองแห่งนี้ มีอยู่สองลักษณะ คือ แบบที่เป็นอาคารแบบยกพื้นไถสูง และแบบอาคารตึก ซึ่งเป็นอาคารชั้นเดียวติดพื้น ลักษณะของอาคารในปัจจุบันล้วนเป็นรูปทรงที่ได้รับการต่อเติม อยู่ตลอดเวลาหากต่อการวิเคราะห์หาสัดส่วนของรูปทรงที่ถูกดัดแปลงแบบดั้งเดิมได้ แต่เมื่อพิจารณาจากผังอาคารเดิมจะพบว่า มักสร้างเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า และจัตุรัส เป็นสำคัญ ผืนหลังคาที่สร้างให้มีการซ้อนชั้นมากกว่าหนึ่งชั้น และมียอดปราสาทสูง เหนือบริเวณพื้นที่ที่องค์พระประธานประดิษฐานอยู่ สูงชะลูดขึ้นไปสามหรือห้าชั้น ประดับด้วยฉัตรในส่วนของยอดสุด นับเป็นความงามที่เป็นเอกลักษณ์ของงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของคนไต้หวัน และในแต่ละชั้นของหลังคาซึ่งทำการยกระดับขึ้น เกิดเป็นแนวคอสองปล้องเป็นช่องว่างหรือทำการบุกระจกใสไว้ เพื่อให้มีแสงส่องจากภายนอกเข้าไปสู่ภายใน ทำให้เมื่ออยู่ภายในอาคารแล้วจิตใจจะเกิดความรู้สึก ทั้งสงบเงียบและอบอุ่น สัดส่วนของพื้นที่ภายใน เป็นการจัดพื้นที่ที่สามารถมองเห็นกันได้ อย่างทั่วถึง จากมุมมองระดับที่สูงลดหลั่นกันลงไปจากสายตาด่องค์พระประธานที่เป็น ศูนย์กลาง ก่อให้เกิดความยิ่งใหญ่ แต่ความสว่าง สงบเงียบ และเมตตาต่อคนที่เข้าไป นั่งภายใน การแสดงออกปรีชาจึงต้องสำรวจต้ององค์พระพุทธรูป และพระสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นเวลาที่มีการประกอบพิธีกรรมหรือไม่ก็ตาม

บทสรุป

วัดเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและสังคมของคนไต้หวัน จึงเห็นว่ามีการเข้ามาใช้พื้นที่ของวัดอยู่เสมอ โดยเฉพาะอาคารที่ใช้ในการประกอบกิจกรรม จะใช้จ้องเป็นหลัก จ้องจึงเป็นสถานที่ที่แสดงให้เห็น ถึงการใช้สอยที่ผู้คน ไม่ว่า กิษุสามเณร หรือบุคคลอื่นๆ ต่างมีความผูกพัน อยู่ในสถานที่แห่งนี้ เราจึงพบว่าสถานที่ที่จะได้รับการดูแลรักษา ให้คงสภาพของการ ให้อาศัย ประกอบกิจกรรมต่างๆ แม้อายุ

จะทำให้ส่วนประกอบของอาคารมีส่วนเสียหายไปบ้าง แต่ผู้คนยังคงมีการซ่อมแซมต่อเติมให้มีสภาพที่เหมาะสมต่อการใช้สอยในวาระต่างๆ

เมืองแห่งเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของคนไตและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ที่มีรูปแบบทางสังคม และวัฒนธรรมแบบสังคมชนบท ยังคงสภาพของการดำรงชีวิตที่พึ่งพิงตนเอง และสร้างผลผลิตเพื่อการบริโภคภายในเป็นสำคัญ ซึ่งสภาพดังกล่าวส่งผลต่อเนื่องมายังการสร้างงานสถาปัตยกรรมตามไปด้วย สิ่งที่พบเห็นคือความเรียบง่าย ไม่หรูหรา ด้วยการตกแต่งส่วนประกอบอาคารด้วยวัสดุที่มีราคาแพง และสวยงามมากนัก ดังเช่นอาคารต่างๆ ที่พบได้ในวัดแบบไตในเขตเมืองบัจฉัยทางเศรษฐกิจของชุมชนที่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ซึ่งคงแบบแผนของการดำรงชีวิตภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองมาแต่เมื่อครั้งตั้งถิ่นฐาน ในช่วง กลางพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นต้นมา แต่ในปัจจุบันพบว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของผู้คนชาวไตในเมืองแห่งมากขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกันกับสังคมไทย ยิ่งการพัฒนาโครงข่ายเส้นทางคมนาคมทำให้การเข้าถึงเป็นไปได้สะดวกมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์กับภายนอกมากขึ้น ผนวกกับการสื่อสารในโลกสมัยใหม่ เป็นไปอย่างสะดวกและรวดเร็วแล้ว ยิ่งทำให้ผู้คนในแอ่งเมืองแห่งเกิดการพึ่งพาจากภายนอกเป็นสำคัญตามไปด้วย นับวันจะเห็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม ที่เคยปฏิบัติและประกอบกิจกรรมภายในชุมชนและวัด นับวันดูเหมือน จะมีให้เห็นน้อยลงไป พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพื้นที่ใช้สอย ส่งผลต่อพฤติกรรม ทางวัฒนธรรมในภาพรวม ซึ่งแฝงความหมายที่จะส่งต่อไปยังคุณค่าของสถานที่ตัวอาคารสถาปัตยกรรม กิจกรรมต่างๆ ของผู้คนหากไม่เกิดขึ้นแล้วพื้นที่และสถานที่ คงไม่มีความหมายอะไรมากไปกว่าหน้าที่ของแหล่งพำนักอาศัยที่ขาดซึ่งความมีชีวิตชีวา และบทบาทของงานสถาปัตยกรรมย่อมไม่สามารถเป็นส่วนเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคน วิถีชีวิตและสถานที่ได้อีกต่อไป แม้ว่าผู้เขียนจะมีโอกาสไปการสังเกตการณ์ในภาคสนาม เมื่อสถานการณ์เอื้ออำนวยเพียงไม่มากนัก แต่ก็ได้สนทนากับผู้คนและผู้รู้ในท้องถิ่น ทุกครั้งที่มีโอกาสสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับรู้ ความเป็นไปของท้องถิ่น ซึ่งพอประมวลได้บ้างคือความเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปของสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่แห่งนี้ อันเป็นผลมาจากกระแสสังคมโลกภายนอกเป็นสำคัญ

จากวันนี้ต่อไปในอนาคต คนเมืองแห่งยังจะต้องต่อสู้เพื่อประวัติศาสตร์

ท้องถิ่นเอง และประเทศชาติตลอดจนทรัพยากร ธรรมชาติ ของพื้นที่ แม้เป็นเมืองขนาดเล็กๆ ที่อยู่บริเวณชายแดน แต่ก็มีความสำคัญ และความหมายอย่างมหาศาล ต่อคนไทยทั่วประเทศ หากใคร มีโอกาสได้ไปยังเมืองแห่งนี้แล้ว คงไม่อยากจะพลาดที่จะเข้าไปในวัดของคนไต ซึ่งได้พบเห็นสภาพทางสังคม วัฒนธรรม และชื่นชมกับงานพุทธสถาปัตยกรรมแบบไตในท้องถิ่นแห่งนี้

การฝึกฟ้อนนกกิงกะลาและฟ้อนโตของคนไต บ้านปางควาย ก่อนงานออกหาเดือน 11

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. 2533. **ประวัติวัดที่วราชอาณาจักร เล่ม 9**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- คมสัน คีอุมจันทร์. 2534. **สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทที่พักอาศัยของชาวไทยใหญ่ ในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน**. เชียงใหม่: คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ความหลากหลายของเรือนพื้นถิ่นไทย**. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ ระหว่างวันที่ 22 - 23 มิถุนายน พ.ศ. 2543 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2544. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัยขง ไชยศรี. 2548. **ข้อมูลใหม่พื้นที่สวรรคตสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ฉบับย่อ**. เชียงใหม่: ม.ป.พ.
- นันทสิงห์, สมปอง ไตคุมแก่น, ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, ผู้แปล. 2540. **ประวัติศาสตร์ใหญ่**. กรุงเทพฯ: โครงการประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมชนชาติไทย.
- ปณิธิ อมาตยกุล. 2547. **การย้ายถิ่นของชาวไทยใหญ่เข้ามาในจังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภัทธิตยา อิมเรวัต. 2547. **ชาติพันธุ์วิทยาของชนเผ่าต่างๆในเขตอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่: ารายงานวิจัย**. ทุนสนับสนุนจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต แห่งประเทศไทย ปีพ.ศ. 2547. กรุงเทพฯ: การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. มหาวิทยาลัยศิลปากร. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. 2531.
- คู่มือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพประเภทวัด เล่มที่ 2 : วัดในภาคเหนือ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชั้นแสนหวิ, เจ้า. 2544. **ประวัติศาสตร์ใหญ่ (พื้นที่ไทตอนกลาง)**. นันทสิงห์ เรียบเรียง; สมปอง ไตคุมแก่น, ฉัตรทิพย์ นาถสุภา แปล. เชียงใหม่: ดิรัสน์.
- เลอสม สถาปิตานนท์. 2528. "วัฒนธรรมที่มาของสถาปัตยกรรม." ใน **เอกสารประกอบการสอนวิชา 361-113 มูฐานการออกแบบสถาปัตยกรรม**. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัฒนธรรมชนชาติไทย: การศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมไทใหญ่** การสัมมนาวันที่ 8 -9 สิงหาคม พ.ศ. 2537 ณ ห้องประชุมทองกวาว สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. 2537. เชียงใหม่: สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วันดี สันติวุฒิมณี. 2545. **กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทย ชายแดนไทย - พม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วาลิกา แสนคำ. 2545. การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปี้ยวหลวงอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าอิสระสาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิมลสิทธิ์ หรยงกูร, วีระ อินพันทั้ง, และสันติ ฉันทวิลาสวงศ์. 2544.

สถานภาพผลงานทางวิชาการสาขาสถาปัตยกรรมในประเทศไทย: รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

วิวัฒน์ เตมียพันธ์. ม.ป.ป. "แนวทางการศึกษาค้นคว้าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น." [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.kmitl.ac.th/ader/articles/vimacular.htm> (20 ธันวาคม 2547)

_____. 2529. "คุณค่าของการศึกษาเรื่องบ้านพักอาศัยล้านนา." ใน เอกสารที่ 0106 ประกอบการประชุมล้านนาคติศึกษา : ศิลปกรรม ณ มหาวิทยาลัยล้านนา วิทยาลัยครูเชียงใหม่ 1-5 กุมภาพันธ์ 2529.

_____. 2536. "สภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งพำนักอาศัยและเรือนล้านนา." ใน เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง เรือนพื้นถิ่นภาคเหนือ ณ อาคารศูนย์รวม 3 มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ กรุงเทพฯ 6 พฤศจิกายน 2536. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

_____. 2539. "โลกทัศน์ล้านนาและเอกลักษณ์ทางสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งพำนักอาศัยและเรือนล้านนา." ใน เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง เอกลักษณ์เรือนพื้นถิ่นภาคเหนือ วันที่ 8 - 9 สิงหาคม 2539 ณ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดย คณะทำงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ ร่วมกับหน่วยงานรัฐสิ่งแวดลอม ศิลปกรรมท้องถิ่น 17 จังหวัด ภาคเหนือ. เชียงใหม่: สถาบันอุดมศึกษาภาคเหนือ.

ศรีเลา เกษพรหม. 2539. ประเพณีชีวิตคนเมือง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ ประเภทเรือนอยู่อาศัย. 2540. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

สมพงษ์ วิทัยศักดิ์พันธุ์. 2542. ประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สีป้อ, เจ้า. ม.ป.ป. "ประวัติศาสตร์ไทใหญ่." [ออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.thaiyai.com/> (20 ธันวาคม 2547)

สุพิน ฤทธิ์เพ็ญ. 2542. เชียงใหม่ในมโนสำนึก: สัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมไทเงิน ไทลื้อ ไทใหญ่ ไทล้านนา. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ดาวคอมพิวกราฟิก.

เสนอน นิลเดช. 2541. เรือนเครื่องผูก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.

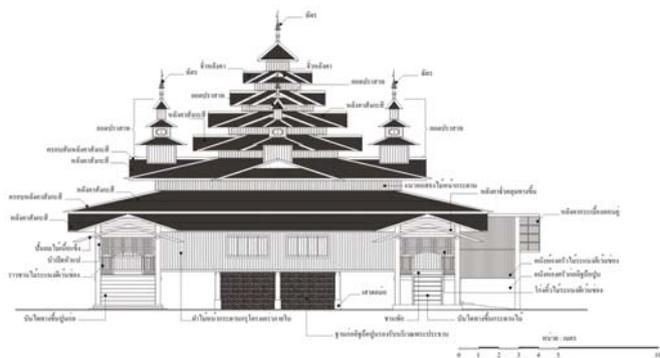
อนุวิทย์ เจริญศุกกุล. 2521. เรือนล้านนาไทยและประเพณีการปลูกเรือน. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.

อรศิริ ปาณินท์. 2538. บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. 2539. สถาปัตยกรรมไต. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

- อรศิริ ปาณินท์ และคนอื่นๆ. 2545. ประเมินสถานภาพไทศึกษา สาขาสถาปัตยกรรม
ศิลปกรรม และหัตถกรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วัลยาจ. 2547. ดำเนินพื้นเมืองเชียงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2.
เชียงใหม่: ซิลค์วอร์มบุคส์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2539. สถานภาพการวิจัยพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่.
เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เอกสารการสัมมนาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองแหงและข้อมูลใหม่เกี่ยวกับสถานที่สวรรคต
ของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วันอังคารที่ 29 กรกฎาคม 2546 ณ
โรงเรียนเวียงแหงวิทยาคม อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ โดย
สภาวัฒนธรรมอำเภอเวียงแหงและชมรมเรารักเวียงแหง. 2546. เชียงใหม่:
สภาวัฒนธรรมอำเภอเวียงแหงและชมรมเรารักเวียงแหง.

Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World. 1997. Paul Oliver, ed.
Cambridge; New York: Cambridge University Press.

★ จัองวัดมะกาซอน

